ב: אור לארבעה עשר פרק ראשון פסחים

אי פשיטא לך דאנפשות קאתי. אומר ר"י וריב"א דהאי קרא בתר על הכן מיירי דסתם אב מרחם על הכן ולא יהרגנו אם יעמוד נגדו להציל ממנו ולכך לא ניתן להצילו בנפשו אלא כשידע בברור שלהורגו בא כדמוכח בפרק בן סורר (דף פג: ופס) דמוקי הברייתא דתניא אם זרחה עליו השמש וכי עליו נלבד זרחה אלא אם ברור לך כשמש שאין לו שלוש עמך הרגהו ואם לאו אל תהרגהו בא על הכן והיה דתניא אם ברור לך שיש לו שלוש עמך אל תהרגהו מוקי בכן על האב: **מאימתי** [יא] **אסור בעשיית מלאכה.** פירש רש"י אסור בעשיית מלאכה במקום שנהגו ואין נראה לר"י דבפ' מקוס שנהגו (דף נה.) מוכח בהדיא דלרבי יהודה אית ליה איסורא ולא מנהגא ועוד תני [ט] תנא איסורא ואת אמרת מנהגא ועוד ניחזי היכי נהוג לכך נראה דבאיסור ודאי פליגי ובגליל כי היכי דפליגי התם בתמני' ב"ש וב"ה: **רבי אליעזר** [יב] **ב"י אומר משעת האור.** למאי דמסקינן אור ממש נקט ר' אליעזר בן יעקב שיעור למילתיה בתחלת היום ור' יהודה נקט הנץ החמה משעת כניסת פועלים למלאכה שהוא אחר זריחת השמש כדאמר בהשוכר את הפועלים (דף פג: ופס) פועל בכניסתו משלו ביציאתו משל בעה"ב פי' ביציאתו מביתו למלאכה דכתיב (תהלים קד) תזרח השמש יאספון וגו' ולא אדם לפעלו ולא הוי ר"א בן יעקב לא כב"ש ולא כב"ה דבית שמאי אוסרין [ט] הלילה וב"ה מתירין עד הנץ ולמאי דס"ד דאור אורתא כב"ש יאמר רבי אליעזר בן יעקב לא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר הזה: **היכן** מצינו יום שמקצתו מות' ומקצתו אסו'. פי' היכא דליכא סכנא כי הכא וכן ממן דמקשי ליה מינה אבל היכא דאיכא סכנא כגון [יג] לא יאכל אדם מן המנחה ולמעלה משום תיאבון ומיהא בו לא מיירי: אם

מדקאמר וכלילה יהי כגנב. מכלל דאור דרישה דקרא יממא הוא והכי קאמר ביום כשעוברי דרכים הולכים עומד רואה באם הדרכים והורגן ונוטל את ממונם ובלילה הוא נעשה כגנב לחתור בתים ולגנוב: **הכי קאמר.** מה שנתנה לך תורה רשות על הבא במחתרת להורגו כדכתיב (שמות כב) אם במחתרת ימצא הגנב והוכה ומת אין לו דמים אם ברור לך הדבר כאור שהוא בא על עסקי נפשות דהיינו כל אדם חוץ מאב על הבן וכיוצא בו שמכיר בו שהוא אוהבו מאד אבל שאר כל אדם אם היה בעל הממון עומד כנגדו להציל ממנו ממונו זה עומד עליו והורגו רואה הוא וניתן רשות לכל הקודם להציל את בעל הממון בנפשו של בא במחתרת. ובלילה אם מספקא לך כלילה כגון שאדם אוהבך שהוא אביך וחמיו עליך ואם היית עומד כנגדו להציל ממונך אינו הורגך יהי בעינך כגנב ולא ניתן להורגו והכי אמרינן בסנהדרין (דף עב:) דאב על הבן אינו נהרג במחתרת: **כוכבי נשפו.** כוכבי לילו: **יקו לאור.** יצפה ליום: **עפעפי.** זיהור: **נהורא.** לדבר המאיר ולא שיהיה שם היום אור ולא קאמר יקו ליום אלא יקו שיאיר ואין: **ואומר אך חשך ישופני.** ואומר סבור הייתי בעוויי כשהייתי נרדף אך בחשך זה אמות והוא ישופני יהוא יחשוך תמיד עלי לשון נשף ולילה והחשך שהייתי שרוי בו נעשה אור בעדני אלמלי וגבי לילה שייך למימר יום אלמא הכי קאמר דוד הלילה נעשה לי יום: **אני אמרתי.** מפני חטאי שאף מן העולם הבא אגרד ועכשיו שמחל לי על אותו עון אף מן העולם הזה שהייתי שרוי בו בחשך ובמרפה האיר בעדני שהודיע הקב"ה לשונאי דוד בימי שלמה שמחל לדוד כשבקש להכניס ארון לבית קדשי הקדשים ודבקו שעריה זה בזה במועד קטן (דף ט.): **בודקין.** ממן: **מדקאמר וכי"ד שחרית מכלל דאור אורתא הוא.** וטעמא דר' יהודה מפרש לקמן בפירקין: **אסור בעשיית מלאכה.** במקום שנהגו בו לנהוג איסור דאמרינן לקמן (דף כ.) מקום שנהגו שלא לעשות מלאכה אין עושין: **משעת האור.** אבל קודם לכן אפילו נהגו בעלה דעתן: **מותר באכילת חמץ.** עד שש שעות כדלקמן בפרקין (ד' יא:): **אורתא הוא.** משחשיכה ושקיעה חמה של שלשה עשר: **נימא איהו לנפשיה.** היכן מצינו שהיום אסור והלילה מותר: **הכי קאמר.** ליה הך איסורא דרבנן היא ולאו דאורייתא וכשלמא לדידי דאמינא משעת עמוד השחר אשכחן בעלמא

א) [מגיגה יב: כ"מ פב:], **ב)** [לקמן י: מנחות סז:], **ג)** [מרגעה], **ד)** [תוספתא פ"ג הי"ב], **ה)** [כ"ק מנ:], **ו)** [דתניא], **ז)** [תענית יב. ע"ש], **ח)** ר"ה כב:, **ט)** זמרים יט: [תוספתא יומא פ"א הט"ו ומנחות פ"ח הי"ז], **י)** [שבת ג.], **כ)** [דף יב:], **ל)** רש"ל, **מ)** [יום שלישי קרי יום עבורו כל"ל עי' רש"י ר"ה כב:], **נ)** [ר"ה טו: וע' תוס' שם ד"ה וכן], **ס)** [לקמן נה.], **ע)** [לקמן עמ.].

תורה אור השלם

1. יחשבו כוכבי נשפו יקו לאור ואין ואל יראה בעפעפי שחר:
איוב ג ט
2. ואמר אך חשך ישופני ולילה אור בעדני:
תהלים קלט יא

מוסף רש"י

ובשעת הבעור. בשעה שעות, אבל מכאן ואילך לא יבדק כמנהג, דמגרינן משם דלמא אתי לאכול בשמועה אותו בספק (מנחות סז:). עד מתי אוכל ושותה. בלילה כשמתענה לאחר, בכל תעניית שהיא אוכל משתחשך, ואפילו בתענית יחיד קא מיירי (תענית יב.). שנראה בזמנו לקדשו. להודיענו שנתקדש (ר"ה כב:).

מסורת הש"ס

יא) [ר"ה כב:], **יב)** [לקמן נה.], **יג)** [לקמן עמ.].

עין משפט נר מצוה

ב א מיי' פ"ח מהלכות יו"ט הלכה יח [סמג עשין עה:].
ג ב מיי' פ"ל מהלכות תענית הלכה ח סמג עשין דרכון ג טוש"ע ס"ח סי' תקפד:
ד ג מיי' פ"ה מהלכות מילה מקדש הל' ח:

רבינו חננאל

תא שמע בודקין באור ארבעה עשר **ובארבעה** עשר שחרית **ובשעת הביעור.** מדקתני ובארבעה עשר שחרית מכלל דאור אורתא הוא ש"מ. וכיון שנתברר כי זה האור ששנינו במשנתנו אורתא הוא למה לי למימר עוד ת"ש. יש לומר כי לא מזו המשנה לבדה שמענו כי אור אורתא הוא אלא גם יש לנו ללמוד מזו האחרת. **מאימתי ארבעה עשר אסור** בעשיית מלאכה ר' אליעזר בן יעקב אומר **משעת האור** ר' יהודה אומר **משעת הנץ החמה.** ש"מ מדקאמר ר' יהודה משעת הנץ החמה מכלל דאור דקאמר ר' אליעזר בן יעקב אורתא הוא. ודתינן מאי משעת האור דקאמר ר' אליעזר בן יעקב משעלה עמוד השחר וראיר אור היום. והכי קאמר ליה בשלמא לדידי דאמינא בלילא שרי למיעבד מלאכה ובימא אסור. אשכחן דשרי בלילא ואסרי ביממא כי האי גונא בתענית. דתניא עד מתי אוכל ושותה עד שיעלה עמוד השחר. אלא לדידך היכן אשכחן משעלה עמוד השחר עד הנץ החמה מותר ושאר היום אסור. אמר לו ר' יהודה הוא עצמו עוב הפסח יוכיח שהוא מותר באכילת חמץ עד ארבע שעות ומכאן ולהלן אסור. ודחי ר' אליעזר שאני חמץ דהוא מדאורייתא דהתורה התירה מקצת היום ואסרה מקצת היום, ולא שמענן איסורא דרבנן. [דהיינו] המלאכה בארבעה עשר שהיא מדרבנן מן אכילת חמץ שהיא מן התורה אסורה. וד' יהודה אמר לך אנא נמי לא אמרי אלא בשעה ששית שאיסורה מדרבנן. שמן התורה אכילת חמץ מותר עד חצי היום. דקיימא לן אך ביום הראשון אך חלק. והנה מצאנו לרבנן ביום אחד שאסרו מקצתו והיא שעה ששית שמן התורה מותר באכילת חמץ ורבנן אסרוה. ודחי ר' אליעזר ההוא לאו משום איסורא הוא אלא הרחקה עבוד כו'. **תא שמע אין משיאין משואות אלא על החדש שנראה** בזמנו לקדשו. **ואימתי** משיאין עליו לאור עבורו. ש"מ אור אורתא הוא. [**שנראה בזמנו לקדשו.** הוא יום שלושים. היה **עומד ומקריב על המזבח לאורה טעון קידוש ידים** ורגלים. אף על פי שכל הלילה היה מקרי[ב] לאורה יקרים מה שכתוב בבאם אל אהל מועד. וחשוב כאילו לאותה ש[עה] נכנס].

מסורת הש"ס

ט) [מגיגה יב: כ"מ פב:], **י)** [לקמן י: מנחות סז:], **יא)** [מרגעה], **יב)** [תוספתא פ"ג הי"ב], **יג)** [כ"ק מנ:], **יד)** [דתניא], **טו)** [תענית יב. ע"ש], **טז)** [מגיגה יב: כ"מ פב:], **יז)** [לקמן י: מנחות סז:], **יח)** ר"ה כב:, **יט)** זמרים יט: [תוספתא יומא פ"א הט"ו ומנחות פ"ח הי"ז], **כ)** [שבת ג.], **כא)** [דף יב:], **כב)** רש"ל, **כג)** [יום שלישי קרי יום עבורו כל"ל עי' רש"י ר"ה כב:], **כד)** [ר"ה טו: וע' תוס' שם ד"ה וכן], **כה)** [לקמן נה.], **כו)** [לקמן עמ.].

הא מדקאמר ובלילה יהי כגנב אלמא אור יממא הוא התם הכי קאמר אי פשיטא לך מילתא בנהורא דאנפשות קאתי רוצח הוא וניתן להצילו בנפשו ואי מספקא לך מילתא בלילא יהי בעיניך כגנב ולא ניתן להצילו בנפשו מיתיבי [יא] יחשבו כוכבי נשפו יקו לאור ואין ואל יראה בעפעפי שחר מדקאמר יקו לאור ואין אלמא אור יממא הוא התם מילתא הוא דקא לייט ליה איוב למזליה אמר יהא רעוא דליצפיה הך גברא לנהורא ולא לישכחיה מיתיבי [יב] ואומר אך חשך ישופני ולילה אור בעדני אלמא אור יממא הוא התם הכי קאמר דוד אני אמרתי אך חשך ישופני לעוה"ב שהוא דומה ליום עכשיו [יג] העולם הזה שהוא דומה ללילה אור בעדני מיתיבי [יד] ר' יהודה אומר בודקין אור [טו] (לארבעה) עשר ובארבעה עשר שחרית ובשעת הביעור מדקאמר רבי יהודה בודקין אור ארבעה עשר ובארבעה עשר שחרית אלמא אור אורתא הוא ש"מ מיתיבי [טז] מאימתי ארבעה עשר אסור בעשיית מלאכה ר' אליעזר בן יעקב אומר משעת האור רבי יהודה אומר [יז] משעת הנץ החמה אמר ליה ר"א בן יעקב לרבי יהודה וכי היכן מצינו יום שמקצתו אסור בעשיית מלאכה ומקצתו מותר בעשיית מלאכה אמר ליה הוא עצמו יוכיח שמקצתו מותר באכילת חמץ ומקצתו אסור באכילת חמץ מדקאמר רבי יהודה משעת הנץ החמה אלמא אור דקאמר ר"א בן יעקב אורתא הוא לא מאי אור עמוד השחר אי הכי דקאמר ליה היכן מצינו יום שמקצתו מותר בעשיית מלאכה ומקצתו אסור בעשיית מלאכה [יח] נימא איהו לנפשיה הא איכא לילה דקא שרי ר"א בן יעקב ה"ק בשלמא לדידי אשכחנא דקא פלגי רבנן בין יממא ללילא [יט] (דתנן) [כ] גבי תענית צבור [כא] עד מתי אוכל ושותה עד שיעלה עמוד השחר דברי ר' אליעזר בן יעקב ר' שמעון אומר עד קרות הגבר אלא לדידך היכא אשכחנא יממא גופיה דפלגי ביה רבנן אמר ליה הוא עצמו יוכיח שמקצתו מותר באכילת חמץ ומקצתו אסור באכילת חמץ שפיר קאמר ליה ר' יהודה לר"א הכי קאמר ליה רבי אליעזר אמינא לך אנא מלאכה דרבנן ואת אמרת לי חמץ דאורייתא דעד הכא אסר רחמנא ועד הכא שרא רחמנא ואידך שעות דרבנן ואידך הרחקה הוא דעבוד רבנן לדאורייתא [כב] מיתיבי אין משיאין משואות אלא על החדש שנראה בזמנו לקדשו ואימתי משיאין משואות לאור עבורו אלמא אור אורתא הוא ש"מ מיתיבי [כג] היה עומד כל הלילה ומקריב על המזבח לאורה טעון קידוש ידים ורגלים דברי רבי אורה שאני: מיתיבי מר זוטרא

המפלת

במידי דרבנן דהלילה מותר והיום אסור: **דפלגי ביה רבנן.** שנתנו חילוק בשיעורים זה לאיסור וזה להיתר: **אמינא לך אנא דרבנן. שעות דרבנן.** היכן הורגלו לעשות כן דימתא דהכא נמי כך גזרו: **ואם תמרס לי.** ראיה במילי דאורייתא שגזירת הכתוב כך היא ואין זו מדת חכמים: **שעות דרבנן.** נגד איסור של תורה שהוא משש שעות ולמעלה כדלקמן [ד.] הוסיפו חכמים שתי שעות כדתנן [יא:] אוכלין כל תרומה ומולין כל חמש ושורפין בתחלת שש הרי לך בשל דבריהם שתי שעות אסורות והתרנא דאשונות לא אסרו: **ואידך.** הוא לא דמי להכא דהרחקה עבוד רבנן לדאורייתא משום יום המעונן וכני אדם שאינן בקיאין בשעות ויטעו בין שש לשבע אבל באיסור זה כוליה דרבנן אחר שגזרו איסור כל היום גזרו: **אין משיאין משואות.** אבוקות בראשי הרים היו שלוחי בית דין עושין להודיע שהיום קידשו בית דין את החדש: **אלא על החדש שנראה בזמנו לקדשו.** ביום שלשים שנראה לקדש לאילו בשהחדש מעובר ועושין לאם חדש ביום שלשים ואחר אין מקדשין אותו שכבר קדשוהו שמים ואשמעינן הא תנא דאחסר עבדינן משואות ואמאי לא עבדינן משואות וכשאין רואין משואות יודעין שהחדש מעובר: **לאור עבורו.** ליל שעבר שלשים להודיע שהיום מתקדש. ליל שלשים [כג] (ואחר) קרי אור עבורו [כד] על שם שבו נעשה החדש מעובר כשאין קובעין בו את לאם חדש: **אלמא אור אורתא הוא.** דהא ביום אין משואות של אור נראין מרחוק: **עומד ומקריב כל הלילה לאורה טעון קידוש ידים ורגלים.** דקסבר רבי לוה פוסלת בקידוש ידים ורגלים ונעשמא מפרש בזבחים [יט:]: **אורה שאני.** היכא דתני אורה דהוא לא פליג רב יהודה דהוא לשון יום:

המפלת

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones
Tél. FR : 01.80.91.62.91 - Tél. ISR : 077.466.03.32 - contact@torah-box.com